

Pri tem imajo nekatere teh dežel doklade do 96 odstotkov (Galicija, Bukovina) in Slezija do 82 odstotkov, da je davčni vijak do skrajnosti navit. Le Niža Avstrija in Dalmacija izkazujejo neznamenit prebitek, ostale dežele delajo s primanjkljajem.

Ker skoro vse meščanske parlamentarne stranke vladajo v tem ali onem deželnem zboru (izjemni gališke Ukrajince) in napravljajo in ker so tudi Ukrajinci na tem, da izsilijo prostor pri mizi, in ker imajo te meščanske stranke jedro svoje moči v deželni zboru in v občini in spravljajo svoje volilce z deželnimi sredstvi v dobro voljo, odtod naenkrat ta genljiva enodušnost v stremljenju, da se sanirajo deželne finance in s tem okrepe njih fondit za politično korupcijo. Lahko bi zvišali deželne doklade, kot avtonomisti bi jih celo morali; ampak boje se naložiti svojim volilcem nova bremena in raje izsilijo vsote po ovinkih od države, da diskreditirajo parlament in podvzdignejo svoje deželno gospodarstvo v najsijajnejšo luč. Ali niso v resnici kakor čarodejnik, ki v deželni zboru neprenehoma dajejo, ne da bi kdaj jemali.

Ta avtonomija se torej ponižuje za kurtizanko države, da igra z zamenjano vlogo kavalirja napram zvodniku: privilegirane volilcu.

Od leta 1907 zavlačevana finančna reforma je takorekoč vzpodbuda, da se brž čim več se razmeče, da se potrebnost pri velikem razbojstvu še bolj jarko pokaže in da se pri razdelitvi plena doseže nameček, »precipuum«. Nedvomno so nekatere deželne uprave namenoma napravljale, da z ozirom na bedo dežele čim več vlove. In državna finančna uprava je gledala to postopanje s prekrižanimi rokami.

Po katerih načelih se razdeli plen med dežele? Kakšen je razdelilni ključ?

Pravičnega ključa ni in ga ne bo, dokler se meni nič tebi nič odkazujejo deželne vsote. Ene dežele je previdno gospodarila in zato je primanjkljaj manjši: Ali naj za plačilo manj dobi kot dežela-zapravljivka? Ene dežele je sama poskrbela za visokimi dokladi, druga je ob nizkih dokladah delala dolgove: Ali naj prva nosi povisane državne davke, da se olajša davčno breme drugi? In tako dalje. Dežele gospodarijo tako različno, da zanje ni skupne mere. Avtonomne so.

Vzlic temu se kujejo sleparski ključ, ki naj zbujajo pomotno misel na pravično razdelitev; različni ključ se kombinirajo tako, da dežele s pasivnim gospodarstvom jemljejo aktivnim deželam iz žepa, kar potrebujejo. Ali kakor je priznal že Bilinski: Ključ je deficit!

Ze večkrat so kronovine nastopile kot rejenke države. Privikrat ob uvedbi osebnodohodninskega davka leta 1896 in izhod tistega časa je imenovan realnodavčni ključ. Nastal je tako-le:

Razred hišnih in zemljiških posestnikov se je branil plačati osebno dohodarino v polnem obsegu. Zahteval je odpise na realnih davkih (zemljiškem in hišnem davku), ki so še sedaj v veljavi. Hkrati pa je bil osebnodohodninski davek tako urejen, da je znaten del njegovega zneska odkazan deželam po razmerju realnih davščin, ki jih plačujejo. Zvišanje osebnih davkov samotvorno zviša odkazila po realnodavčnem ključu in sanira deloma deželne finance! Zatorej je zvišanje osebne dohodarine vseh gospodu Steinwenderju.

Vdrugič so vstopile dežele k državnemu zakladu na hrano leta 1901. Takrat je bil zvišan davek na žganje za 20 vinarjev, in ta znesek razdeljen med kronovine po takozvanem »konsumnem ključu

parkrat razprodan. Kdor se rad smeje, naj ga obišče! —ec.

Glasbena Matica v Ljubljani
priredi v začetku marca svoj drugi in v aprilu svoj tretji letošnji koncert, ki bo posvečen skladateljem Ipvcem. Na drugem se pa izvaja Dvořakov »Mrtvaški ženin«, ki je iz matičnih dunajskih koncertov vsem udeležencem v najlepšem spominu. Obisk teh koncertov najtopleje priporočamo!

Maksim Gaspari
je razstavil v izložbenem oknu trgovine Gričar in Mejač sliko, ki predstavlja dramsko osebo in intendantu slov. dež. gledališča. Procesijo vodijo prof. Kobal, blagajnik Šapla, dramaturg Zupančič in koncertni vodja prof. Hubad. Za njimi stopajo Verovšek (Blaž Mozol), Danilo, Bohuslav (Če frak dobro pristojno), Danilova, Bratina, Peček, Molek, Skrbineš, Fišer, Bukšek, Povhe, Grom, Križaj, Bukškova, Šetfilova, Kreisova, Vera Danilova itd. Karikatura je zbudila toliko zanimanja in pozornosti, da so se prve dni ljudje pred izložbo prerivali in si jo je bilo pobježiti in natančneje težko ogledati. Dobro bi bilo, da pride slika v roke, ki jo bodo vedele ceniti in ohraniti kakor kulturno-historični zbirki. Gaspariju pa na delu lahko čestitamo! —r.

žu 1901». Navidezno je bil za razdelitev merodajen dejanski konsum žganja v kronovinah, v resnici pa ni konsumne statistike in je zatorej ta ključ čisto samovoljen. Ker južne dežele popijo malo žganja (ker so vinske dežele) in vendar ne smejo ostati praznih rok, so že tedaj dobile »precipuum«, nameček nad svoj konsum. Ključ je bil že tedaj kriv, da je odprl denarno škrinjo države in jo vsako leto olajšal za okroglih 20 milijonov kron. Danes je še bolj izkrivljen, ker se je med tem konsum žganja krajjevo zelo izpremenil.

Zdaj nameravajo vnovič zvišati davek na žganje za 50 vinarjev pri litru, ki se razdele deloma po starem »konsumnem ključu 1901«, deloma po novo konstruiranem ključu.

Z druge strani predlagajo ključ po številu prebivalstva, s tretje strani ključ po stvarnem in osebnem potrošku za šolstvo. Okolo ključa se suče barantanje meščanskih strank pri takozvanem malem finančnem načrtu Steinwenderjevem (davek na žganje, na vžigalice in osebno-dohodninski davek). Za kulisami parlamenta, na tajnih sestankih razrezavajo na kose kožo medveda, ki ga upajo počiti javno v zbornici. Prepričani so, da razdružuje skrivaj gospode deželne odbornike, ki so zlorablajoč nedostatek naše ustave hkrati poslanci, kar jih ne moti, da se očitno združujejo zoper državno blagajno in zoper davkoplačevalce.

Samo po sebi je umljivo, da so socialni demokrati v parlamentu odločni nasprotniki vsakega takega ključa in vsakega splošnega odkazila. Take odkazane vsote, ki se brezpogojno mečejo deželni zborom, izginjajo redno v brezdanjo malho agrarnih milodarov in prav nobenega poročila ni, da se v resnici uporabijo za bedno učiteljstvo. Zato je od vsega začetka stališče naše stranke: deželam je dajati prispevke za določen namen, z dolžnostjo, da ta namen z odkazanimi sredstvi tudi izpolnijo in da položijo državni račun. Kar zahtevamo danes z ozirom na učiteljsko bedo, je dotacija v ta namen, da se učno osebje na vseh javnih in meščanskih šolah pri svojih plačah zanači z državnim uradnim štirih najnižjih činovnih razredov. Stroške za to nosi državna kasa in je v to svrhu zvišati osebno dohodarino na višjih stopnjah in uvesti davek na dedščine in darila.*)

To je naš ključ. Ni razdelilni ključ za bankrotno deželno upravo, temveč ključ za rešitev učiteljskih plač, ki nas zanima. Vse drugo je nam odveč in od zla, kdor hoče dati učiteljem, naj jim da po potrebi! Meščanske stranke, tako izgleda, so izgubile addresso učiteljev in adresirajo denar na dežele in ni ga poročila, da vsote ne izginejo.

Trpinčenje otrok.

Pariz, 31. januarja 1913.

Eden najostudnejših zločinov, ki jih ima na vesti kapitalizem, pelajoč se za čim večjim dobičkom, je brezdvomno ta, da se otroci uporabljajo za delo po tvornicah in delavnicah, da se ravna s njimi kakor s sužnji. Tudi francoska republika ni še izpremenila prav nič teh razmer, in vse fraze o demokraciji in social. republiki so le prevara. Vsi socialopolitiški zakoni so brezmočni v očigled brutalnemu izkoriščanju podjetnikov in popuščanju oblasti. V steklarski industriji cvete najbolj izkoriščanje otrok. Uvedeno imajo tudi obsežno priganjanje vajencev, pri katerem jim pomagajo duhovniške posredovalnice, ki priganjajo tvorničarju uboge dečke. Ker pa tvorničarju še ne zadostuje otroci francoskih proletarskih družin, so razvili tudi obširno trgovino s španskimi otroki, ki se lahko meri v svoji okrutnosti s trgovino deklet. Agentje, takozvani »padroni«, pokupijo otroke pri španskih starših, ki so zašli v bedo. Da se ognje obmejnimi stražarji, jih utihotapljajo čez mejo, jim preskrbe napačne listine in jih prodajajo francoskim podjetnikom. Na listinah je seveda napisano, da so dečki dosegli zakonito minimalno starostno dobo, Francoski podjetniki vedo čisto dobro, če vzemo na delo devetletnega dečka, da so kršili zakon; ali kaj jim to briga, saj je na listini zapisano, da je deček star štirinajst let in obrtni nadzornik jim ne more ničesar. Agentje pa preskrbe vajencem stanovanje in hrano, a jim zato pobere ves zaslužek, da ne ostane dečkom niti vinar in je vsak beg izključen.

Sodnijsko postopanje, ki je uvedeno sedaj proti nekaterim od teh »padronov«, ostro razkriva lopovski početje teh agentov. Da se je to početje razkrilo, ima zaslugu pariški komite za varstvo otrok. Zaradi ovadbe tega društva je državno pravdnistvo odredilo preiskavo 8. novembra 1912 v steklarskih tvornicah bratov Legras. Tvornice so v pariških predmest-

*) Podčrtali smo mi. Uredništvo.

jih. Tu so dobili 30 španskih dečkov v povprečni starosti 12 let. Na dečkih so se poznali sledovi opeklin, ki so baje posledica obratnih nezd. Okolo ušes so imeli dečki uhjasa, ker so dečke na barbarski način uhajali. Rane niso bile obvezane, in tako se je na njih nabiral prah, ki ga je v steklarskih delavnicah več kot preveč, in posledica tega je bilo zastrupljenje krvi. Pri zaslišanju pred državnim pravdnikom so dečki soglasno izpovedali, da jih tovarniški delavci niso nikdar pretepali.

Nadaljna preiskava je pa spravila na dan še naslednje: Večina dečkov je bilo iz okrožja Burgos. Agentje so plačali njihovim staršem 75 do 300 frankov (71 do 285 K kot dvajsetmesečno najemnino). Agentje so se obvezali, da bodo plačali dečkom potne stroške in jim preskrbeli stanovanje in hrano. Zato pa so pobrali agentje ves zaslužek dečkov, ki je znašal 1:18 K do 1:90 K.

Kakšna pa je bila hrana, kakšno stanovanje? Spali so v barakah na slamnicah, v katerih je kar mrgolelo mrčesa. Agent Lazo in njegov tovariš Gonzales sta pobegnila, le drugi agentje, ki so bili nekoliko manj lopovski, so počakali obravnave. Ali tudi tu so odkazali otrokom strašne spalnice in jih hranili zgolj s krompirjem in z repo. Policijski nadzornik je videl nekaj dečkov, ki so pobirali po trgu odpadke, da si napravijo juho. Obleženi so bili v najostudnejše cunje, za obuvale so imeli poleti in pozimi raztrgane sandale.

Sodnijska obravnava je bila jako otežkočena, ker so agentje terorizirali dečke in jih z grožnjami pripravili do tega, da so govorili tako, da je bilo za agente dobro. Predvsem je bilo težavno zvedeti od dečkov njihovo pravo starost. Vsi dečki so izpovedali, da so stari po trinajst let, čeprav so izgledali vsi mlajše. Preiskovalni sodnik je dognal tudi, da so ranjeni dečki skrivali svoje rane med delom, da bi jih ne pogladi z dela, ali da bi ne dobili polovične mezd, in vse le iz strahu pred jezo agentov.

Vsakdo bo vprašal, kakšna kazen je pač zadela podjetnika, pri katerih so delali dečki. Nič, prav nič, se jima ni zgodilo. Pač je bila preiskava proti bratoma Legras že v teku, ker sta sprejela devetletnega dečka na delo. Dečka je prignal agent Gonzales, deček pa je bil sin njegove soproge. Ali človekoljubna podjetnika sta dokazala, da jima je bila izročena popolnoma pravilna delavska knjižica. In sodnik je seveda verjel tvorničarju, da je sprejel 9letnega dečka, ker je bil prepričan, da je star trinajst let.

Tako vidimo, da tudi na Francoskem ni vse zlato, kar se svetli!

Iz naše organizacije.

Goriško.

Goriško učiteljsko društvo je zborovalo dne 6. februarja t. l. v Gorici v dvorani »Central - Bio«, ki jo je lastnik, gospod Josip Medved, blagohotno brezplačno prepustil društvu v svrhu zborovanja. Zanimivo predavanje gospoda profesorja Ferdinanda Seidla »Geološki izprehodi po Goriškem« s krajinskimi in geološkimi podobami s skioptikonom je privabilo vse polno učiteljstva k zborovanju, da si bilo ugodno vreme. Razen učiteljstva so bili tudi navzoči gg. ravnatelja Bežek in Žnidaršič, okrajni šolski nadzornik dr. Pavlin, več gospodov profesorjev, g. dr. Vošnjak, gojenci in gojenke zadnjih letnikov tukajšnjih učiteljskih i. dr.

Predavanje gospoda profesorja je bilo strokovnjaško. Vodil nas je na geološki izprehod po vsej Goriški. Pokazal nam je, kakšno je gradivo goriškega ozemlja. Lepo je bilo videti na geoloških slikah s pomočjo skioptikona, katere sile in prirodni zakoni so izobrazili gore in doline ter dale današnje lice Goriški. Za ta res poučni in vzeležanimi geološki izlet je pač lahko hvaležno vse navzoče učiteljstvo gop. profesorju, zakaj s tem izletom ga je seznanil z notranjo in zunanjo zgradbo naše dežele. Laže mu bo tudi sedaj umevati oblike gor in dolin naše dežele.

Goriško učiteljstvo iskreno želi, da bi gospod profesor še večkrat stopil s svojimi učenimi predavanji pred njega ter mu s tem pomagal do večje duševne izobrazbe, a učiteljstvo bo tudi vedno iz srca hvaležno gospodu profesorju in vedelo ceniti njegovo naklonjenost in požrtvovalnost napram njemu. Hvala mu, lepa v imenu vsega navzočega učiteljstva za predavanje. Ker je predavanje trajalo čez poldne, so odpadle druge točke dnevnega reda.

Književnost in umetnost.

Publikacije Socialne Matice za leto 1913. Odbor Socialne Matice je sklenil,

da izda za leto 1913 med drugimi sledeče spise: Zmave: Ozdravljenje socialnega življenja s pomočjo prirodoslovja. Slanc: Zadruga v zgodovini človeštva. Ilesič: Jugoslovanska ideja. Seidl: Geološki izprehodi po goriški okolici. Nadalje se pripravlja obširen spis o sodobnem Trstu. Odbor Socialne Matice prosi gg. poverjenike, da dovrše zbiranje članov in vpošljejo tozadevna poročila odboru.

Politiški pregled.

* **Državna pomoč Češki.** Na seji deželnega odbora je sporočil referent za finančna vprašanja, da dobi Češka od državnega osebnodohodninskega in žganjarskega davka še tekom tega meseca dva milijona kron.

* **Češki socialni demokrati** so narodni in podpirajo češko obrambno delo. Med darovi, ki jih je prejela Osrednja Matica Solska, se nahaja znamenit dar češke narodne demokracije: 25.000 K. Socialni demokrati, branitelji vseh krivično zatiranih, morajo vsekakor braniti tudi pravice teptanih narodov in se zanimati za njihova obrambna društva.

* **Zatiranje Slovkov.** Kakšne razmere vladajo v Slovkah, kar se tiče zaplembe listov, kaže najbolje naslednji dogodek: Dne 27. prosinca je prišel v založništvo tiskarne Jana Purička v Ružomberku policijski uradnik v spremstvu dveh redarjev, se izkazal z odlokom presburškega fiskusa ter zaplenil cenovnik knjig imenovane tvrdke, in sicer zavoljo »ščuvanja« proti Madjarom, zakaj v cenovniku je bila navedena knjiga bolgarskega pisatelja Ivana Vazova »Nie mili, nie drahi«, ki je izšla kakor prvi zvezek »Paričkove slovaške knjižnice«. Zvezek I. »Nie mili, nie drahi«. Povest izza osvojenja Bolgarske. Napisal Ivan Vazov. Iz bolgarskega preložil S. J. Zachay. 132 strani, 8° 70 h. Po pošti 5 h več. — S takim nečuvnim nasiljem bodo Madjari dosegli ravno nasprotno, kar nameravajo. Slovaki se od dne do dne bolj zavedajo svoje narodnosti, ustanavljajo bralna, trgovska in sokolska društva ter se branijo vsakega nadaljnega stika s svojimi madjarskimi zatiralci. Pač pa stopajo v kupčijsko in trgovinsko zvezo z moravskimi Čehi, kar jim je le v srečo.

* **Zvišanje kongruje.** V povelikonočnem zasedanju državnega zbora bodo predložili zbornici krščanski socialisti predlogo za zvišanje duhovniških plač. Korošec, Krek, Lampe e tutti quanti si mislijo: Non cuivis homini contingit adire Corinthum.

* **Za uničenje Poljakov.** Pruski proračun za leto 1913 izkazuje 17 milijonov mark za raznarodovalni boj proti Poljakom. Tako dobe: Komisija za naseljevanje Nemcev na poljskih posestvih 2.927.466 M., za nagrade uradnikom, ki se v ponemčevanju Poljakov posebno izkažejo, je določenih 3.060.000 M., politiška policija, ki zasleduje poljsko gibanje, 300.000 mark itd.

* **Protislovanske odredbe ruske vlade.** Na zahtevo zunanjega ministrstva je vlada prepovedala v Petrogradu, Moskvi in Kijevu vsa vseslovanska zborovanja in prireditve. V neoslavističnih krogih vlada zaradi tega velikansko razburjenje in nevolja.

Srednješolski vestnik.

** **Čehi in obligatni pouk nemščine na čeških srednjih šolah.** Praška revija »Přehled« nadaljuje svoje poizvedovanje o obligatnem pouku nemščine na srednjih šolah. Poslanec Udržal se zayzema za pouk nemščine, ki je ostro orožje, katerega so se Nemci bali osobito pri starejši češki inteligenci. Radikalni poslanec Klobučar pa piše: Vprašanje, naj li pouk nemščine ostane ali pa pade, zame ne obstoja. Gre le za to, če naj se tujih jezikov vestneje učimo, kakor zdaj. Glede na to pa preprosto odgovarja z »da!« Znanje nemščine nam, ki smo doma in na Dunaju v neprestani zvezi in v vednih bojih z Nemci, jako koristi in o tem ni niti potreba prekanjanja.

** **Osebnost vest.** Imenovan je g. Slavko Reich, štajerski rojak, za definitivnega gimnazijskega učitelja v Mostaru.

** **Sprejemni izpit iz nemščine na poljskih srednjih šolah v Galiciji.** Z ozirom na izvajanja o nemščini v zadnjem »Učit. Tovarišu« nam pišejo, da se na poljskih srednjih šolah vrši sprejemni izpit iz nemščine, in sicer so zahteve pri sprejemu večje nego na Slovenskem.

** **Iz Društva inženirjev v Ljubljani.** Dne 31. t. m. je predaval v »D. I. v L.« ob znatni udeležbi prof. Wester o reformnih srednjih šolah. Predavanje o reformnih srednjih šolah v inženirskem društvu ima poseben pomen, ker je znano, da so baš inženirji začeli s propagando te misli v Avstriji. »Stalna delegacija avstrijskih